

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет економіки, управління та діджиталізації

(назва факультету/інституту)

Кафедра

Фінансів, обліку та оподаткування імені Сергія Юрія

(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о. декана факультету

 (Коркушко О.Н.)

«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Бюджетна система

освітній ступінь	Бакалавр
освітньо-професійна програма	Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
шифр і назва галузі знань	07 Управління та адміністрування
шифр і назва спеціальності	072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
назва спеціалізації	
мова викладання	Українська

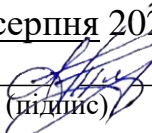
м. Кам'янець-Подільський
2024 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:
Навчально-реабілітаційним закладом вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
(повне найменування закладу вищої освіти)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

1. Тріпак Мар'ян Миколайович, д.е.н, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування ім. С.Юрія
2. Дерлиця Андрій Юрійович к.е.н, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія

Робоча програма обговорена та схвалена на засіданні кафедри фінансів, обліку та оподаткування імені С. Юрія

Протокол від «27» серпня 2024 року № 1
Завідувач кафедри (Андрій ТИМКІВ)
(підпис) (прізвище та ініціали)

«27» серпня 2024 року

1. Мета навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни: Засвоєння теоретичних засад бюджетних відносин, формування категорійного апарату для використання здобувачами в практичній діяльності; вивчення структури бюджетної системи та їх ролі у державних фінансах; розуміння руху бюджетних коштів.

1.2. Компетентності, яких набувають студенти в процесі вивчення навчальної дисципліни:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі фінансів, банківської справи та страхування в ході професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування у професійній діяльності окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.
Загальні компетентності	ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій. ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища. СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури. СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування). СК04. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач. СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку. СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування. СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність. СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування. СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення. СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно

	підвищувати свою професійну підготовку. СК 12. Здатність розуміти функціонування фондового ринку та особливості торгівлі цінними паперами
--	---

1.3. Програмні результати навчання:

Програмні результати навчання	Результати навчання
	<p>ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.</p> <p>ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.</p> <p>ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.</p> <p>ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).</p>

2. Опис навчальної дисципліни

1. Найменування показників:

- 1.1. Кількість кредитів – 4
- 1.2. Загальна кількість годин – 120
- 1.3. Кількість модулів – 1
- 1.4. Кількість змістових модулів – 2

2. Характеристика навчальної дисципліни:

- 2.1. Форма навчання – *очна (денна), заочна;*
- 2.2. Статус навчальної дисципліни (нормативна/навчальна дисципліна самостійного вибору) – *нормативна*
- 2.3. Передумови для вивчення дисципліни (перелік навчальних дисциплін, які мають бути вивчені раніше, перелік раніше здобутих результатів навчання) – *Фінанси, Страхування, Інвестування.*

3. Обсяг навчальної дисципліни

3.1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль №1. Теоретичні засади організації бюджетної системи.

ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету ,функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання ,бюджетна політика та її особливості, бюджетний механізм, його суть і структура.

ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави.

Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду, складові частини бюджету, необхідність та зміст бюджетного планування.

ТЕМА 3 . Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи.

Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація.

ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.

Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.

Змістовий модуль №2. Складові елементи бюджетної системи.

ТЕМА 5. Система доходів бюджету.

Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.

ТЕМА 6. Система видатків бюджету.

Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів.

ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання.

Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів.

ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.

ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу.

Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії

населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.

ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління.

Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.

3.2. Розподіл у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять, програма навчальної дисципліни

3.2.1. Очна (денна)

1) Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	УСЬОГО	л	пр	сем	лаб	сам.в.	
Змістовий модуль №1. Теоретичні засади організації бюджетної системи							
ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	10	2		2		6	
ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	12	4		2		6	
ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи	10	2		2		6	
ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	14	4	2	2		6	
Змістовий модуль №2. Складові елементи бюджетної системи							
ТЕМА 5. Система доходів бюджету	12	2	2	2		6	
ТЕМА 6. Система видатків бюджету	12	2	2	2		6	
ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	12	2	2	2		6	
ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	12	4		2		6	
ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	14	4	2	2		6	
ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	12	4		2		6	
РАЗОМ	120	30	10	20	0	60	

2) Теми та короткий зміст лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1.	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету ,функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання ,бюджетна політика та її особливості, бюджетний	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		механізм, його суть і структура	
2.	ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду ,складові частини бюджету , необхідність та зміст бюджетного планування	4
3.	ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи	Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація.	2
4.	ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.	4
5.	ТЕМА 5. Система доходів бюджету	Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.	2
6.	ТЕМА 6. Система видатків бюджету	Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів.	2
7.	ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів.	2
8.	ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.	4
9.	ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система	4

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.	
10.	ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.	4
Всього			16

3) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету, функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання, бюджетна політика та її особливості, бюджетний механізм, його суть і структура	2
2	ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду, складові частини бюджету, необхідність та зміст бюджетного планування	2
3	ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи	Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація.	2
4	ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.	2
5	ТЕМА 5. Система доходів бюджету	Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.	2
6	ТЕМА 6. Система видатків бюджету	Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів.	2
7	ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів.	
8	ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.	2
9	ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.	2
10	ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.	2
Всього			20

4) Темати та короткий зміст практичних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1.	ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.	2
2.	ТЕМА 5. Система доходів бюджету	Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.	2
3.	ТЕМА 6. Система видатків бюджету	Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів.	2
4.	ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система	Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання.	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
	бюджетного вирівнювання	Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів.	
5.	ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.	2
Всього			10

5) Теми та короткий зміст лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
-	-	-	-
Всього	-	-	-

б) Теми, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету, функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання, бюджетна політика та її особливості, бюджетний механізм, його суть і структура	6
2	ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду, складові частини бюджету, необхідність та зміст бюджетного планування	6
3	ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи	Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація.	6

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
4	ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.	6
5	ТЕМА 5. Система доходів бюджету	Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.	6
6	ТЕМА 6. Система видатків бюджету	Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів.	6
7	ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів.	6
8	ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.	6
9	ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.	6
10	ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.	6
Всього			44

3.2.2. Заочна

1) Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	УСЬОГО	л	пр	сем	лаб	сам.в.	
Змістовий модуль №1. Теоретичні засади організації бюджетної системи							
ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	30	2	-	2		58	
ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави							
ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи							
ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування							
Змістовий модуль №2. Формування та використання бюджетних коштів							
ТЕМА 5. Система доходів бюджету	60	4	2	2		50	
ТЕМА 6. Система видатків бюджету							
ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання							
ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку							
ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу							
ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління							
РАЗОМ	120	6	2	4		108	

2) Теми та короткий зміст лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету, функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання, бюджетна політика та її особливості, бюджетний механізм, його суть і структура. Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду, складові частини бюджету, необхідність та зміст бюджетного планування. Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація. Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
2	ТЕМА 5. Система доходів бюджету ТЕМА 6. Система видатків бюджету ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти. Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів. Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування. Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування. Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.	4
Всього			6

3) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Історичні аспекти виникнення бюджету, бюджет як економічна категорія, соціально-економічний зміст і значення бюджету,	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
	<p>ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави</p> <p>ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи</p> <p>ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування</p>	<p>функції бюджету та особливості їх прояву в ринкових умовах господарювання, бюджетна політика та її особливості, бюджетний механізм, його суть і структура. Бюджет як основний фінансовий план держави, централізований фонд грошових коштів та центральна ланка фінансової системи України, поняття бюджетного періоду, складові частини бюджету, необхідність та зміст бюджетного планування. Основи бюджетного устрою та поняття бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи України. Бюджетні права в Україні, їхня характеристика. Бюджетна класифікація. Сутність дефіциту бюджету та його види. Профіцит бюджету. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, наслідки. Джерела фінансування бюджету.</p>	
2	<p>ТЕМА 5. Система доходів бюджету</p> <p>ТЕМА 6. Система видатків бюджету</p> <p>ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання</p> <p>ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку</p> <p>ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу</p> <p>ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління</p>	<p>Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти. Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів. Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.</p> <p>Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів.</p>	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		<p>Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування.</p> <p>Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.</p>	
Всього			4

4) Теми та короткий зміст практичних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	<p>ТЕМА 5. Система доходів бюджету</p> <p>ТЕМА 6. Система видатків бюджету</p> <p>ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання</p> <p>ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку</p> <p>ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу</p> <p>ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління</p>	<p>Склад та характеристика доходів бюджетів, їх класифікація. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.</p> <p>Сутність видатків бюджету, їх класифікація. Види видатків бюджетів. Джерела та забезпечення здійснення видатків бюджетів. Розмежування видатків між бюджетами. Бюджетне фінансування, його сутність, форми і методи. Розпорядники бюджетних коштів. Зміст і складові міжбюджетних відносин. Методи бюджетного регулювання. Законодавче забезпечення бюджетного регулювання. Види міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Розподіл та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Необхідність і склад видатків бюджету на розвиток економіки. Особливості планування і фінансування видатків, пов'язаних з економічною діяльністю. Фінансова підтримка малого підприємництва. Склад, джерела їх фінансування.</p> <p>Порядок здійснення видатків установ соціальної сфери. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Державна допомога сім'ям з дітьми. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Субсидії населенню на відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Склад видатків</p>	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		на освіту. Видатки на загальноосвітні школи. Система заробітної плати вчителів. Планування видатків бюджетів на освіту. Склад видатків на охорону здоров'я. Система оплати праці працівників галузі охорони здоров'я. Склад видатків на духовний та фізичний розвиток, їх планування. Склад видатків бюджету на оборону. Склад видатків бюджету на громадський порядок, безпеку та судову владу. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Оплата праці державних службовців.	
Всього			2

5) Темати та короткий зміст лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
-	-	-	-
Всього	-	-	-

б) Темати, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	ТЕМА 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави ТЕМА 2. Бюджет як основний фінансовий план держави ТЕМА 3. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи ТЕМА 4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	58
2	ТЕМА 5. Система доходів бюджету ТЕМА 6. Система видатків бюджету ТЕМА 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання ТЕМА 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку ТЕМА 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу ТЕМА 10. Видатки бюджету на оборону та управління	50
Разом		108

4. Форми та методи викладання, навчання і оцінювання

4.1. Методи навчання: словесні методи: лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо; практичні методи; бізнес-кейси: індивідуальні або командні; наочні методи: презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо; робота з інформаційними ресурсами; комп'ютерні засоби навчання.

4.2. Форми та методи оцінювання: стандартизовані тести; результатів досліджень; аналітичні звіти, реферати, тези доповідей; презентації результатів виконання завдань; оцінювання завдань практичних робіт; усне та письмове опитування.

4.3. Форми та методи підсумкового контролю: іспит

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- іспит;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи.

6. Розподіл балів, які отримують студенти

6.1. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни у балах за всі види навчальної діяльності (шкала Інституту), яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну (державну) шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	Добре	
75-81	C (добре)	Задовільно	
65-74	D (задовільно)		
60-64	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

6.2. Розподіл вагових коефіцієнтів за змістовими модулями оцінювання складових поточного та підсумкового контролю результатів навчальної діяльності студентів з вивчення нормативних і вибіркового дисциплін:

6.2.1. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для денної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль №1	Змістовий модуль №2 Рейтингова (підсумкова) оцінка за змістовий модуль 2, враховуючи поточне опитування)	Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з навчальної дисципліни (100 балів)

20 %				40 %					40 %	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	...	T10		

6.2.2. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для заочної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль									Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з навчальної дисципліни (100 балів)
МКР та підсумкова оцінка за змістовий модуль, враховуючи оцінку за захист навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення										
60 %									40 %	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	..	T10		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності студента

7.1. Компетенції (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
98-100	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як

Оцінка в балах (за 100- бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
81-85	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Студент розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
60-64	Студент володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
50-59	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.

7.2. Оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання здійснюється за

100-бальною системою.

7.3. Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.

7.4. Оцінювання захисту навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для студентів здійснюється за 100-бальною системою.

7.5. Оцінювання іспиту здійснюється за 100-бальною системою.

8. Інструменти, обладнання, програмне, методичне забезпечення навчальної дисципліни

Робоча програма (розглянута та схвалена на засіданні кафедри). Плани занять, конспекти лекцій. Перелік основної та додаткової літератури. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань, з дисципліни, завдань для обов'язкових контрольних робіт. Електронний підручник. Методичні розробки для проведення окремих занять.

9. Рекомендовані джерела інформації

9.1. Нормативні документи

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Господарський кодекс. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

4. Цивільний кодекс України. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

5. Бюджетний кодекс України/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

9.2. Основна література

6. Алексєєв І. В., Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Ливдар М. В. Бюджетна система : підруч. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 400 с.

7. Піхоцька О. М., Фурдичко Л. Є., Синютка Н. Г. Бюджетна система : навч. посіб. Львів: ТНЕУ, 2019. 328 с.

8. Миськів Г. В. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посіб. Львів: Растр-7, 2020. 270 с.

9. Бюджетна система : підруч. / за ред. д.е.н., проф. Ф. Г. Дем'янишина, д.е.н., проф. О. П. Кириленка, д.е.н., проф. З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.

10. Луніна І. О., Бондарчук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навч. посіб. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.

11. Юшко С. В. Бюджетна система: методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Фінанси і кредит» першого (бакалаврського) рівня / уклад. С. В. Юшко. Харків: ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2022. 81 с.

12. Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. Бюджетна система: практикум : навч. посіб. Львів: Новий Світ-2000, 2019. 400 с.

9.3. Додаткова література

13. Ватаманюк-Зелінська У. З., Ситник Н. С., Стасишин А. В., Круглякова В. В. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. Львів: Видавництво «Магнолія», 2021. 511 с.

14. Качула С. В., Лисяк Л. В., Добровольська О. В. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. в схемах і таблицях. Дніпро: Монолит, 2022. 200 с.

15. Бюджетна система: тенденції розвитку. URL: https://feao.org.ua/wpcontent/uploads/2019/07/2019-07-08-budget_book.pdf.

16. Лимар О. Ф. Фінансове забезпечення розвитку рибогосподарської галузі України. Новітні інструменти формування сукупної пропозиції на рибу та інші водні біоресурси в умовах глобальних продовольчих викликів: збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародного науково-практичного семінару. Київ, 18 березня 2021 р.: тези доповідей. НУБіП, 2021. С. 13–14.

9.4. Інформаційні ресурси

17. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.

18. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

19. Офіційний сайт Міністерства економіки України. . URL: <http://www.me.gov.ua>

20. Офіційний сайт Національного банку України. . URL: <https://bank.gov.ua>

21. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>

22. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України URL: <http://sfs.gov.ua>

23. Офіційний сайт Державної казначейської служби України URL: www.treasury.gov.ua

24. Офіційний сайт Держкомстату України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

25. Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень URL: www.ibser.org.ua.